

Τα καινούρια πρόσωπα των από κάτω

Κοινωνικά κινήματα της Λατινικής Αμερικής:
τάσεις και προκλήσεις

Τα κοινωνικά κινήματα της ηπείρου μας περνούν από νέους δρόμους που τα απομακρύνουν τόσο από το παλιό συνδικαλιστικό κίνημα όσο και από τα νέα κινήματα των χωρών του Κέντρου. Παράλληλα, αρχίζουν να οικοδομούν έναν καινούριο κόσμο στις ρωγμές που έχουν ανοίξει στο κυρίαρχο μοντέλο. Είναι οι απαντήσεις στον κοινωνικό σεισμό που προκάλεσε η νεοφιλελεύθερη τρικυμία της δεκαετίας του '80, η οποία έφερε τα πάνω κάτω στον τρόπο ζωής των λαϊκών στρωμάτων διαλύοντας και αποσυνθέτοντας δομές παραγωγής και αναπαραγωγής, εδαφικές και συμβολικές, οι οποίες διαμόρφωναν το περιβάλλον τους και την καθημερινή τους ζωή.

Τρία μεγάλα πολιτικοκοινωνικά ρεύματα γεννημένα σε αυτή την περιοχή διαμορφώνουν το ηθικό και πολιτιστικό πλαίσιο των μεγάλων κινήματων: οι Εκκλησιαστικές Κοινότητες Βάσης που συνδέονται με τη Θεολογία της Απελευθέρωσης, η ιθαγενική εξέγερση, κοινωνός μιας κοσμοαντίληψης διαφορετικής από την κοσμοαντίληψη της Δύσης και ο «γκεβαρισμός», εμπνευστής της επαναστατικής στράτευσης. Αυτά τα ρεύματα σκέψης και δράσης συγκλίνουν δίνοντας μορφή σε μια πλούσια διασταύρωση απόψεων, η οποία είναι ένα από τα διακριτικά χαρακτηριστικά των λατινοαμερικάνικων κινήματων.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, η κοινωνική κινητοποίηση έριξε δύο προέδρους στο Εκουαδόρ και την Αργεντινή, έναν στην Παραγουάη, το Περού και τη Βραζιλία, και ανέτρεψε τα διεφθαρμένα καθεστάτα της Βενεζουέλας και του Περού. Σε διάφορες χώρες συγκράτησε ή καθυστέρησε τις διαδικασίες ιδιωτικοποιήσεων, προωθώντας μαζικές δράσεις στους δρόμους, που σε κάποιες περιπτώσεις κατέληξαν σε εξεγέρσεις. Με τον τρόπο αυτό, τα κινήματα ανάγκασαν τις «ελίτ» να διαπραγματευτούν, να λάβουν υπόψη τα αιτήματά τους, και συνέβαλαν στο να εγκατασταθούν προοδευτικές κυβερνήσεις στη Βενεζουέλα, τη Βραζιλία και το Εκουαδόρ. Ο νεοφιλελευθερισμός προσέκρουσε στην τρικυμία των κοινωνικών κινητοποιήσεων που άνοιξε λιγότερο ή περισσότερο βαθιές ρωγμές στο μοντέλο.

Οι νέοι δρόμοι που παίρνουν τα κινήματα σηματοδοτούν μια αποφασιστική αλλαγή πορείας. Μέχρι τη δεκαετία του '70 η κοινωνική δράση στρεφόταν γύρω από διεκδικήσεις δικαιωμάτων από τα κράτη, τον σχηματισμό συμμαχιών με άλλες κοινωνικές ομάδες και

Ο Raul Zibechi είναι καθηγητής και ερευνητής της Multiversidad Franciscana de América Latina (Mfal). Επίσης, διευθυντής σύνταξης εξωτερικών θεμάτων του περιοδικού Brecha (Ουρουγουάη).

πολιτικά κόμματα, και την ανάπτυξη σχεδίων αγώνα για να αλλάξει ο συσχετισμός δυνάμεων σε εθνική κλίμακα. Οι τελικοί στόχοι εκφράζονταν σε προγράμματα που προσανατόλιζαν τη στρατηγική δραστηριότητα των κινημάτων και που είχαν διαμορφωθεί σε σχέση με τους δομικούς ρόλους των υποστηρικτών τους. Συνεπώς, η κοινωνική δράση επιδίωκε την πρόσβαση στο κράτος για να μετατρέψει τις σχέσεις ιδιοκτησίας, και αυτή η επιδίωξη δικαιολογούσε τις μορφές οργάνωσης με κέντρο το κράτος, βασιζόμενες στον συγκεντρωτισμό, τη διάκριση μεταξύ διοικούμενων και διοικούντων και την πυραμοειδή διαμόρφωση της δομής των κινημάτων.

Κοινές τάσεις

Προς το τέλος της δεκαετίας του '70 άρχισαν να κερδίζουν δύναμη άλλες μορφές δράσης, οι οποίες αντικατόπτριζαν τις βαθιές αλλαγές που επέφερε ο νεοφιλελευθερισμός στην καθημερινή ζωή των λαϊκών στρωμάτων. Τα πιο σημαντικά κινήματα («Χωρίς Γη» και «σεριγγέρος» στη Βραζιλία, ιθαγενείς στο Εκουαδόρ, νεοζαπατίστας, «Αντάρτες του νερού» και «κοκαλέρος» στη Βολιβία και άνεργοι στην Αργεντινή), παρ' όλες τις χωρικές και χρονικές διαφορές που χαρακτηρίζουν την ανάπτυξή τους, έχουν κοινά γνωρίσματα, καθώς ανταποκρίνονται σε προβληματισμούς που διαπερνούν όλες τις κοινωνικές δυνάμεις της ηπείρου. Στην ουσία αποτελούν μέλη μιας κοινής οικογένειας κοινωνικών και λαϊκών κινημάτων.

Ένα μεγάλο μέρος αυτών των κοινών χαρακτηριστικών απορρέει από την «εδαφοποίηση» των κινημάτων, δηλαδή από τη μόνιμη εγκατάστασή τους σε φυσικούς χώρους ανακτημένους ή κατακτημένους μέσα από μακρούς αγώνες, εμφανείς ή υπόγειους. Είναι η στρατηγική απάντηση των φτωχών στην κρίση της παλιάς «εδαφικότητας» του εργοστασίου και του αγροκτήματος και στην αναδιτύπωση, από την πλευρά του κεφαλαίου, των παλιών μεθόδων κυριαρχίας. Η «αποεδαφοποίηση» στον χώρο της παραγωγής (εν μέσω δικτατοριών και νεοφιλελεύθερων αντιμεταρρυθμίσεων) οδήγησε τα παλιά κινήματα σε κρίση, καθιστώντας τα εύθραυστα υποκείμενα που είδαν να εξατιμίζονται οι «εδαφικότητες» με τις οποίες είχαν κερδίσει δύναμη και νόημα. Η ήττα εγκαινίασε μια περίοδο –ακόμη ανολοκλήρωτη– με ανακατατάξεις που εκφράστηκαν, μεταξύ άλλων, με τον ανασχηματισμό του φυσικού χώρου. Το αποτέλεσμα σε όλες τις χώρες, αν και με διαφορετικές εντάσεις, χαρακτηριστικά και ρυθμούς, είναι η ενεργή μετεγκατάσταση των λαϊκών στρωμάτων σε νέα εδάφη, τα οποία συχνά βρίσκονται στο περιθώριο των πόλεων ή των ζωνών εντατικής αγροτικής παραγωγής.

Η μόνιμη εγκατάσταση σε εδάφη είναι ο δρόμος που ακολούθησαν οι «Χωρίς Γη», οι ιθαγενείς του Εκουαδόρ με τη δημιουργία ατελείωτων μικρών αυτοδιαχειριζόμενων νησίδων –και οι οποίοι διέδρυναν τις κοινότητές τους μέχρι να ανοικοδομήσουν τα «εθνοτικά» τους εδάφη– και οι ιθαγενείς της Τσιάπας, που αποίκισαν τη ζούγκλα Λακαντόνα. Αυτή η στρατηγική, προερχόμενη από το αγροτικό περιβάλλον, άρχισε να επικρατεί στις γραμμές των ανέργων στις πόλεις: οι αποκλεισμένοι εγκαταστάθηκαν στις περιφέρειες των μεγάλων πόλεων καταλαμβάνοντας αγροκτήματα. Σε ολόκληρη την ήπειρο πολλά εκατομμύρια

εκτάρια ανακτήθηκαν ή κατακτήθηκαν από τους φτωχούς, οδηγώντας έτσι σε κρίση τις εδραιωμένες εδαφικότητες και ανασχηματίζοντας τους φυσικούς χώρους της αντίστασης. Από τα εδάφη τους οι καινούριοι πρωταγωνιστές αναπτύσσουν μεγαλόπνοα προγράμματα: μεταξύ αυτών ξεχωρίζει η ικανότητα παραγωγής και αναπαραγωγής της ζωής, ενώ παράλληλα σχηματίζουν συμμαχίες με άλλες ομάδες των λαϊκών στρωμάτων και της μεσαίας τάξης. Η εμπειρία των «πικετέρος» στην Αργεντινή αποδεικνύεται σημαντική, δεδομένου ότι αποτελεί μια από τις πρώτες περιπτώσεις στις οποίες ένα αστικό κίνημα δίνει έμφαση στην υλική παραγωγή.

Το δεύτερο κοινό χαρακτηριστικό είναι πως επιδιώκουν την αυτονομία, τόσο σε σχέση με κράτη όσο και με πολιτικά κόμματα, που βασίζεται στην ολοένα μεγαλύτερη ικανότητα των κινήματων να εξασφαλίζουν τη διαβίωση των υποστηρικτών τους. Μόλις πριν από μισό αιώνα, οι συναινούντες ιθαγενείς! που έμεναν σε αγροκτήματα, οι εργάτες στα εργοστάσια και οι μεταλλωρύχοι, οι υποαπασχολούμενοι και οι άνεργοι εξαρτιόνταν εξ ολοκλήρου από τα αφεντικά και από το κράτος. Ωστόσο, οι ιθαγενείς των κοινοτήτων, οι «κοκαλέρος», οι αγρότες χωρίς γη και, όλο και περισσότερο, οι Αργεντινοί «πικετέρος» και οι άνεργοι των πόλεων εργάζονται συνειδητά για να διαμορφώσουν την υλική και συμβολική τους αυτονομία.

Κατά τρίτον, εργάζονται για την επανεκτίμηση της κουλτούρας και την ενίσχυση της ταυτότητας των λαών τους και των κοινωνικών ομάδων. Η πολιτική ενίσχυσης των εθνοτικών διαφορών και των διαφορών φύλου, οι οποίες παίζουν έναν σημαντικό ρόλο στα ιθαγενικά και στα γυναικεία κινήματα, αρχίζει να εκτιμάται επίσης από τους ανέκαθεν φτωχούς και τους νέους φτωχούς. Ο «ντε φάκτο» αποκλεισμός της ιδιότητας του πολίτη φαίνεται πως τους ωθεί να επιδιώκουν την κατασκευή ενός άλλου κόσμου, από τη θέση που βρίσκονται και χωρίς να απολέσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Η ανακάλυψη πως η έννοια του «πολίτη» έχει νόημα μόνο όταν υπάρχουν οι κοινωνικά αποκλεισμένοι υπήρξε ένα από τα πιο επώδυνα μαθήματα των τελευταίων δεκαετιών. Ως εκ τούτου, η παρούσα δυναμική των κινήματων τείνει να ξεπεράσει την έννοια του «πολίτη», η οποία ήταν χρήσιμη για δύο αιώνες σε όσους χρειάστηκαν να περιορίσουν και να διαιρέσουν τις επικίνδυνες τάξεις.

Το τέταρτο κοινό χαρακτηριστικό είναι η ικανότητα να αναδεικνύουν τους δικούς τους διανοούμενους. Ο ιθαγενικός κόσμος των Άνδεων έχασε τη διάνοσή του ως αποτέλεσμα της καταπίεσης των αντιαποικιακών εξεγέρσεων στα τέλη του 18ου αιώνα και το εργατικό και λαϊκό κίνημα εξαρτιόταν από διανοούμενους που του μεταλαμπάδευαν τη σοσιαλιστική ιδεολογία «από τα έξω», με βάση το λενινιστικό μοντέλο. Ο αγώνας για το δικαίωμα στη σχολική εκπαίδευση επέτρεψε στους ιθαγενείς να χρησιμοποιήσουν εργαλεία που πριν χρησιμοποιούσαν μόνο οι εκπρόσωποι των «ελίτ», και είχε ως αποτέλεσμα την εκπαίδευση ιθαγενών επαγγελματιών και των λαϊκών στρωμάτων, ένα μικρό μέρος των οποίων διατηρεί δεσμούς πολιτιστικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς με τις ομάδες από τις οποίες προέρχονται. Παράλληλα, μερίδες της μεσαίας τάξης που έχουν δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή κάποιες φορές πανεπιστημιακή βυθίστηκαν στη φτώχεια. Κατά αυτό τον τρόπο εμφανίζονται στα λαϊκά στρώματα πρόσωπα με νέες γνώσεις και δυνατότητες, που διευκολύνουν την αυτοοργάνωση και την αυτοεκπαίδευση.

Τα κινήματα παίρνουν στα χέρια τους την εκπαίδευση και τη μόρφωση των ηγετών

τους, με δικά τους παιδαγωγικά κριτήρια, συχνά εμπνευσμένα από τη λαϊκή παιδεία. Σε αυτό το σημείο τα πρωτεία κατέχουν οι ιθαγενείς του Εκουαδόρ που έχουν δημιουργήσει το Διαπολιτισμικό Πανεπιστήμιο των Ιθαγενικών Λαών και Εθνικοτήτων –το οποίο συγκεντρώνει την εμπειρία της διγλωσσης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα περίπου 3 χιλιάδες σχολεία που διευθύνονται από Ινδιάνους– και οι «Χωρίς Γη» της Βραζιλίας, που διευθύνουν 1.500 σχολεία στα asentamientos τους, και πάμπολλους χώρους μόρφωσης διδασκόντων, επαγγελματιών και στελεχών (Dávalos, 2002· Caldart, 2000). Σιγά σιγά, άλλα κινήματα, όπως οι «πικετέρος», θέτουν την ανάγκη να πάρουν την εκπαίδευση στα χέρια τους, αφού τα εθνικά κράτη τείνουν να παραμελούν τη μόρφωση. Σε κάθε περίπτωση, παρήλθε ο καιρός που διανοούμενοι ξένοι προς το κίνημα μιλούσαν στο όνομά του.

Ο νέος ρόλος των γυναικών είναι το πέμπτο κοινό χαρακτηριστικό. Ινδιάνες γυναίκες κρατούν πόστα βουλευτών, διοικητών και πολιτικών και κοινωνικών ηγετών· αγρότισσες και πικετέρας καταλαμβάνουν διακεκριμένες θέσεις στις οργανώσεις τους. Αυτό είναι μόνο το ορατό μέρος ενός πολύ πιο βαθιού φαινομένου: των νέων σχέσεων που θεμελιώθηκαν μεταξύ των φύλων στις κοινωνικές και εδαφικές οργανώσεις που αναδύθηκαν από την αναδόμηση των τελευταίων δεκαετιών.

Στις δράσεις που συνδέονται με τη διαβίωση των λαϊκών τάξεων και των ιθαγενών, τόσο στις αγροτικές περιοχές όσο και στις περιφέρειες των πόλεων (από την καλλιέργεια της γης και την πώληση στις αγορές μέχρι την εκπαίδευση, την υγεία και τις παραγωγικές δραστηριότητες), οι γυναίκες και τα παιδιά έχουν αποφασιστική παρουσία. Η αστάθεια των ζευγαριών και η συχνή απουσία των ανδρών μετέτρεψαν τη γυναίκα σε οργανώτρια του οικιακού χώρου και σε συνδυαστικό κρίκο των σχέσεων που υφαίνονται γύρω από την οικογένεια, η οποία σε πολλές περιπτώσεις έχει μεταμορφωθεί σε παραγωγική μονάδα όπου η εργατική και η οικογενειακή καθημερινότητα τείνουν να ενώνονται και να συγχωνεύονται. Περιληπτικά, αναδύονται μια νέα οικογένεια και νέες μέθοδοι αναπαραγωγής, στενά συνδεδεμένες, στις οποίες οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν τον βασικό δεσμό συνέχειας και ενότητας.

Το έκτο χαρακτηριστικό που μοιράζονται συνίσταται στην ανησυχία για την οργάνωση της εργασίας και τη σχέση με τη φύση. Ακόμα και στις περιπτώσεις που ο αγώνας για την αγροτική μεταρρύθμιση ή για την ανάκτηση των κλεισμένων εργοστασίων εμφανίζεται σε πρώτο πλάνο, οι ακτιβιστές ξέρουν ότι η κατοχή των μέσων παραγωγής δεν λύνει το μεγαλύτερο μέρος των προβλημάτων τους. Τείνουν να βλέπουν με τον νου τους τη γη, τα εργοστάσια και τα asentamientos ως χώρους παραγωγής χωρίς εργοδότες ούτε επιστάτες, όπου είναι δυνατό να προωθηθούν εξισωτικές και οριζόντιες σχέσεις με ελάχιστο καταμερισμό εργασίας, θεμελιωμένες, επομένως, σε νέες τεχνικές σχέσεις παραγωγής που δεν γεννούν αλλοτριώση ούτε λεηλατούν το περιβάλλον.

Από την άλλη μεριά τα σύγχρονα κινήματα αποφεύγουν την οργάνωση τεύλορικού τύπου (ιεραρχημένη, με διάκριση εργασιών μεταξύ εκείνων που διευθύνουν και εκείνων που εκτελούν), στην οποία οι διευθυντές διαχωρίζονται από τις βάσεις τους. Οι μέθοδοι οργάνωσης των σύγχρονων κινήματων τείνουν να αναπαράγουν την καθημερινή ζωή, οικογενειακή και κοινοτική, υιοθετώντας συχνά τη μέθοδο των δικτύων εδαφικής αυτοοργάνωσης. Η εξέγερση των Αϊμάρα τον Σεπτέμβριο του 2000 στη Βολιβία έδειξε πως η κοινοτική οργάνωση ήταν σημείο αφετηρίας και στήριγμα της κινητοποίησης, ακόμη και στο σύστημα με

τις «βάρδιες» για να εξασφαλιστεί ο αποκλεισμός των αυτοκινητοδρόμων, και μετατράπηκε σε δομή της εναλλακτικής εξουσίας (García, 2001: 13). Οι αλληπάλληλες εξεγέρσεις στο Εκουαδόρ στηρίχτηκαν στην ίδια βάση: «Έρχονται μαζί, παραμένουν συγκροτημένοι στην “κατάληψη του Κίτο”, δεν διαλύονται ούτε στις πολυπληθείς πορείες, ούτε διασκορπίζονται, διατηρούν τη συνοχή τους, και γυρίζουν μαζί. Επιστρέφοντας στην περιοχή τους ξαναγυρίζουν σε αυτή τη συλλογική ζωή» (Hidalgo, 2001: 72). Αυτή η περιγραφή μπορεί επίσης να αποδώσει τη στρατηγική των «Χωρίς Γη» και των «πικετέρος» στις μεγάλες κινητοποιήσεις.

Τέλος, οι παραδοσιακοί εργαλειακοί τρόποι δράσης, το καλύτερο παράδειγμα των οποίων είναι η απεργία, τείνουν να αντικατασταθούν από τρόπους αυτοεπιβεβαίωσης, μέσω των οποίων οι νέοι δράντες γίνονται ορατοί και επιβεβαιώνουν τα χαρακτηριστικά και την ταυτότητά τους. Οι «καταλήψεις» των πόλεων από τους ιθαγενείς αντιπροσωπεύουν την επανοικειοποίηση, υλική και συμβολική, ενός «ξένου» χώρου για να του δώσουν άλλο περιεχόμενο (Dávalos, 2001). Η πράξη κατάληψης της γης αντιπροσωπεύει, για τον ακτήμονα αγρότη, την έξοδο από την ανωνυμία και τη συνάντησή του ξανά με τη ζωή (Caldart, 2000: 109-112). Οι «πικετέρος» νιώθουν ότι το μοναδικό μέρος όπου τους σέβεται η αστυνομία είναι στο κόψιμο του δρόμου και οι «Μητέρες της Πλατείας του Μαΐου» παίρνουν το όνομά τους από έναν χώρο που οικειοποιήθηκαν πριν από 25 χρόνια, στον οποίο συνηθίζουν να τοποθετούν τις στάχτες των συντροφισμών τους.

Από όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν, οι νέες εδαφικότητες είναι το πιο σημαντικό διαφοροποιητικό στοιχείο των λατινοαμερικάνικων κοινωνικών κινημάτων και αυτό που τους δίνει τη δυνατότητα να αναστρέψουν τη στρατηγική ήττα. Αντίθετα με το παλιό εργατικό και αγροτικό κίνημα (στο οποίο ήταν υποταγμένοι οι Ινδιάνοι), τα σύγχρονα κινήματα προωθούν ένα νέο μοτίβο οργάνωσης του γεωγραφικού χώρου, όπου ξεπροβάλλουν νέες πρακτικές και κοινωνικές σχέσεις (Porto, 2001· Fernandes, 1996: 225-246). Η γη δεν θεωρείται μόνο ως ένα μέσο παραγωγής, ξεπερνώντας έτσι μια στενά οικονομικιστική αντίληψη. Το έδαφος είναι ο χώρος όπου οικοδομείται συλλογικά μια νέα κοινωνική οργάνωση, όπου συγκροτούνται τα νέα υποκείμενα, οργανώνοντας τον χώρο τους, οικειοποιώντας τον υλικά και συμβολικά.

Νέες Προκλήσεις

Παράλληλα, το σύγχρονο κίνημα έχει εμπλακεί σε βαθιές συζητήσεις που επηρεάζουν τους τρόπους οργάνωσης και τη στάση απέναντι στο κράτος και απέναντι στα αριστερά και προοδευτικά κόμματα και κυβερνήσεις. Από την επίλυση αυτών των ζητημάτων θα εξαρτηθεί ο τύπος κινήματος και ο προσανατολισμός που θα επικρατήσει τα επόμενα χρόνια.

Αν και σημαντικό μέρος των ομάδων βάσης παραμένουν προσκολλημένες στο έδαφος και εργαθιστούν κυρίως οριζόντιες σχέσεις, η άρθρωση των κινήματων πέρα από τοποθεσίες και περιοχές θέτει προβλήματα που ακόμη δεν έχουν επιλυθεί. Επιπλέον, οργανώσεις τόσο εδραιωμένες όπως η Συνομοσπονδία Ιθαγενικών Εθνικοτήτων του Εκουαδόρ (CONAIE) είχαν προβλήματα με ηγέτες εκλεγμένους ως βουλευτές, και κατά τη διάρκεια της σύντομης

«κατάληψης της εξουσίας» τον Ιανουάριο του 2000 καταγράφηκε ένα σημαντικό ρήγμα μεταξύ της βάσης και της διεύθυνσης, η οποία φάνηκε να εγκαταλείπει το ιστορικό σχέδιο της οργάνωσης.

Η εγκατάσταση περιεκτικών και μόνιμων τρόπων συνεργασίας προϋποθέτει, κατά κάποιον τρόπο, την είσοδο στο πεδίο της αντιπροσώπευσης, γεγονός που τοποθετεί τα κινήματα απέναντι σε δυσεπίλυτα προβλήματα κατά την τωρινή φάση των κοινωνικών αγώνων. Σε ορισμένες περιόδους δεν μπορεί να επιτραπεί να γίνουν παραχωρήσεις στην καθαρότητα ή να αποφευχθεί η παρέμβαση στην πολιτική σκηνή. Η συζήτηση για το αν θα επιλέξουν μια οργάνωση συγκεντρωτική και πολύ καθαρή ή διάχυτη και ασυνεχή, για να αναφέρουμε τα δύο άκρα του θέματος, δεν έχει απλές λύσεις, ούτε μπορεί να ξεπεραστεί μια για πάντα.

Τέλος, η συζήτηση για το κράτος διαπερνά πια τα κινήματα και όλα δείχνουν ότι θα εμβιβάζεται, καθώς προοδευτικές δυνάμεις καταφέρνουν να καταλάβουν τις εθνικές κυβερνήσεις. Εκκρεμεί ένας απολογισμός της μακράς περιόδου κατά την οποία τα κινήματα ήταν ιμάντες προπαγάνδας των κομμάτων και υποτάσσονταν στα εθνικά κράτη, υποθηκεύοντας την αυτονομία τους. Αντίθετα, μοιάζει να κερδίζει ολοένα δύναμη, όπως συνέβη ήδη στη Βραζιλία, τη Βολιβία και το Εκουαδόρ, η ιδέα να καθοριστούν τα όρια μεταξύ των κοινωνικών και των πολιτικών δυνάμεων. Αν και οι πρώτες τείνουν να υποστηρίζουν τις δεύτερες, συνειδητοποιώντας ότι οι προοδευτικές κυβερνήσεις μπορούν να ευνοήσουν την κοινωνική δράση, δεν φαίνεται εύκολο να ξαναδημιουργηθούν σχέσεις υποτέλειας.

Δεν είναι μια ιδεολογική συζήτηση. Ή, τουλάχιστον, δεν είναι στη βάση της. Πρόκειται για ματιά στο παρελθόν ώστε αυτό να μην επαναληφθεί. Αλλά, κυρίως, πρόκειται για ματιά προς τα μέσα, προς το εσωτερικό των κινήματων. Το πανόραμα που ξεπροβάλλει, κάθε μέρα πιο έντονα, είναι ότι ο ποθητός νέος κόσμος γεννιέται στους δικούς του χώρους και στα δικά του εδάφη, σφηνωμένος στις ρωγμές που άνοιξαν στον καπιταλισμό. Είναι ο νέος αληθινός και εφικτός κόσμος, οικοδομημένος από ιθαγενείς, από αγρότες και φτωχούς των πόλεων πάνω στα κατακτημένα εδάφη, υφασμένος με γνώμονα τις νέες κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, εμπνευσμένος από τα όνειρα των προγόνων τους και αναδημιουργημένος χάρη στους αγώνες των τελευταίων 20 χρόνων. Αυτός ο νέος κόσμος υπάρχει, δεν είναι πλέον ένα σχέδιο ούτε ένα πρόγραμμα, αλλά πολλαπλές πραγματικότητες, πρωταρχικές και εύθραυστες. Η υπεράσπισή του, για να μπορέσει να μεγαλώσει και να εξαπλωθεί, είναι μια από τις πιο σημαντικές εργασίες που έχουν μπροστά τους οι ακτιβιστές στη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών. Γι' αυτό πρέπει να αναπτύξουμε εφευρετικότητα και δημιουργικότητα απέναντι σε ισχυρούς αντιπάλους που θα θελήσουν να τον διαλύσουν, και υπομονή και επιμονή απέναντι στους δικούς μας πειρασμούς να ψάξουμε για συντομεύσεις που, όπως ήδη ξέρουμε, δεν οδηγούν πουθενά.

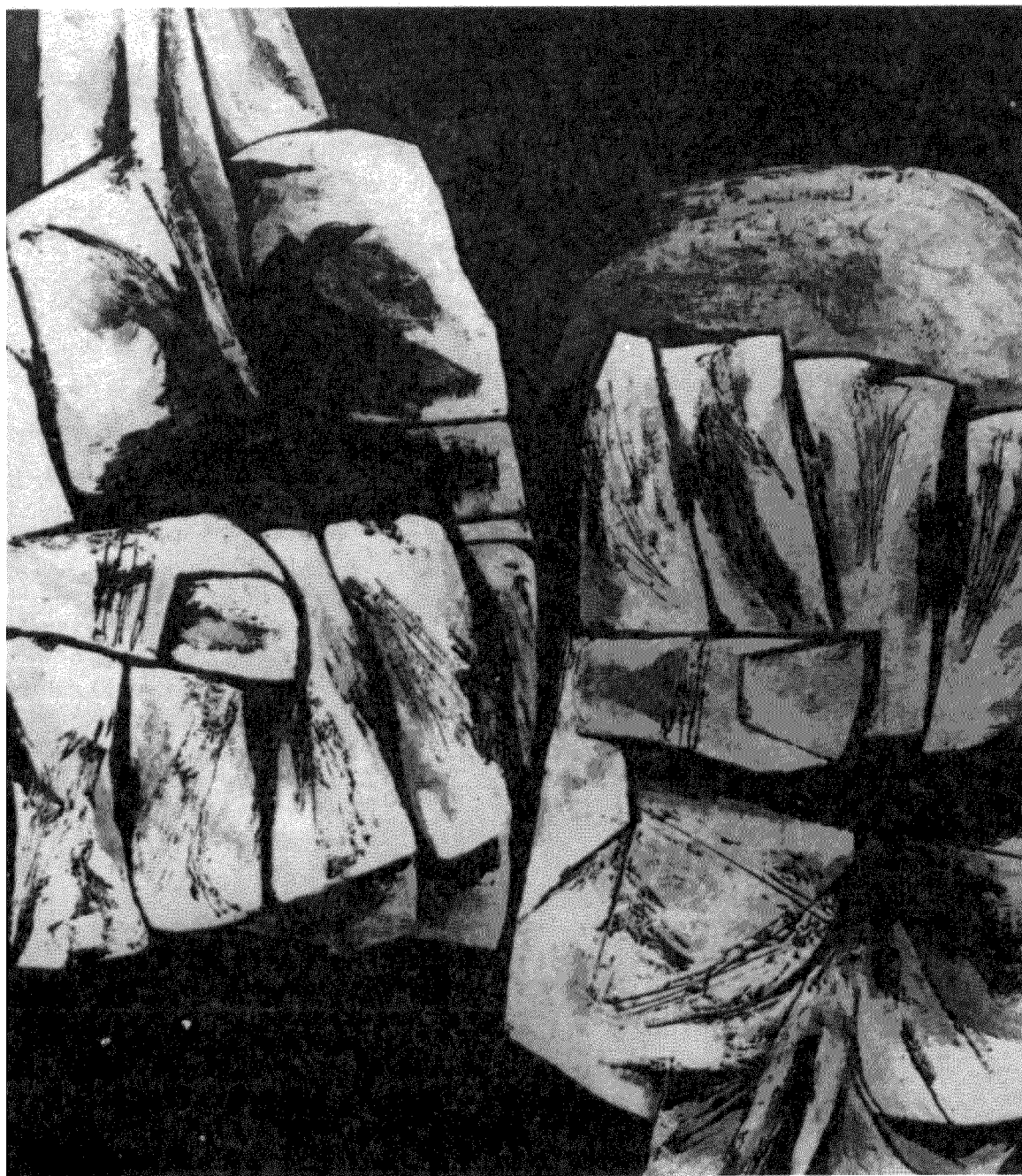
Μετάφραση: Χρήστος Στεφάνου, Κώστας Κατσούδας

Σημειώσεις

1. Συναινούντες ινδιάνοι ονομάζονται, στην περιοχή των Άνδεων, εκείνοι που «συναίνεσαν» σε μια συμφωνία με τον γαιοκτήμονα, η οποία συνεπάγεται μια σχέση δουλείας και ενοίκιο σε είδος.

Lino Enea Spilimbergo, Μορφές, 1937, Αργεντινή.

Oswaldo Guayasamín (1919-), Χέρια της οργής, Ισημερινός.